

Lajos Gulácsy e DANTE

L' episodio di PAOLO e FRANCESCA

Gulácsy Lajos és DANTE

PAOLO ÉS FRANCESCA EPIZÓDJÁ

Questo episodio, secondo Babits il più bello e famoso della *Divina Commedia*, ispirò una delle prime opere note di Lajos Gulácsy, che si recò in Italia nel 1902 e vi soggiornò, con maggiori o minori interruzioni, fino al 1915. Gulácsy non ha rappresentato la visione di Dante, ma la storia terrena degli innamorati, seguendo così i suoi predecessori romantici. [...]

Così l'epoca di fine secolo, disposta all'intimismo e all'idealismo della personalità, poteva sentire affine la storia di Paolo e Francesca, la più intima delle sorti rievocate dalla *Divina Commedia*, e soprattutto Dante, che ha ritratto tutto questo come un uomo moderno, sovrapponendo il sentimento e le sorti individuali all'ordine morale dei valori

A *Divina Commedia* e – Babits szavaival – legszebb és legnépszerűbb epizódja ihlette az 1902-ben Itáliába utazó, s aztán kisebb-nagyobb megszakításokkal 1915-ig ott tartózkodó Gulácsy Lajos festő egyik első ismert művét. Nem Dante vízióját, hanem a szerelmesek földi történetét jelentette meg, ennyiben romantikus elődeit követte. [...]

Igy a századforduló intimizmusa (ez korabeli szóhasználat) és a személyiség előtérbe állítására hajlamos kora szinte magának érezhette Paolo és Francesca történetét, az Isteni Színjátékban felidézett sorsok legbensőségesebbjét, s az ezt kiváltóképp minden emberként látható Dantét, ki az érzelmet és egyéni sorsot itt fölébe rendelte a középkor morális értékrendjének, a középkor szerint jogosan bosszúálló férjet a pokol mélyebb bugyraiban büntetve, mint az összetartozásra ítélt szerelmeket. Gulácsy akvarellje nem is Paolo és Francesca szerelmének történetét, hanem a szerelmet magát jeleníti meg, történet, cselekmény nélkül. Grafikájának látszólagos idilli nyugalman fájdalom (Francesca arca, ernyedttartása) és érzékenység (Paolo) remeg át. Az alkony aranyló fénye ragyog a valószerű tájhátterben, átjárja az életre keltett szerelmepárt is. Megemeli az egyébként lefelé húzó kompozíciót, s a bánósnek bélyegzett szerelemnek égi szépséget kölcsönöz. Szinte bizonyos, hogy Juhász Gyula szenvedélyesebb egyfelvonásosában Francesca szavait ez a kép ihlette: „Kinyitja nagy arany szemét a nap. / S arany lesz minden, a fák és a tornyok / ... / És arany lesz a lélek is maga!“. Az irodalomban csak Juhász említi (Gulácsy barátja) a szerelem rózsáját is, amit a képen Francesca kezében látunk. A kép alig historizál (Paolo öltözete), s az előtér mozdulatlan életképe mögötti térréteg középkori építészeti elemi egyszerre kötik korhoz és – mint emlékek – teszik kortalanná a jelenetet.

Juhász Gyula kifejezései ugyanúgy kettősséget éreztetnek, mint Gulácsy munkája: álom és valóság, szerelmi vágy és belső zokogás, ifjú vakmerőség és haldokló szív keverednek verses drámájában. Francesca szavaival: „a szépség és a végezet / Gyászos növények a földön“. De Babits szerint is egy a bánat és a vágy, Gulácsy pedig maga vonatkoztatott minden síró mosolyt és mosolygó bánatot. Gulácsy nőalakja sem a végezet asszonyának a korábbi, szimbolizáló akadémizmusból ismert, pusztító, szélsőséges típusa, hanem finom, belső ellentétek és vívódások formálta figura. Ez a hangsúlyosan pszichologizáló megközelítés a Dantéra hivatkozó modern koré, miként a megjelenítés is a Dantét követő évszázad és Gulácsy közvetlen elődeinek festészetében gyökerezik: az első igazán nagy hatású Dante-illustrátor, a preraffaelliták előtt is példaként le-

